

Kritik mot en förrättningslantmätare för hjälp åt en part att bemöta ett överklagande av lantmätarens beslut

Anmälan

I en anmälan med bilagor, som kom in till JO den 15 september 2005, klagade AA på Lantmäterimyndigheten i Kalmar län och på en förrättningslantmätare där med anledning av handläggningen av en fastighetsförrättning. I anmälan framfördes i huvudsak följande.

Vid en förrättning av lantmäterimyndigheten den 1 juni 2004 i ett ärende om bl.a. anläggande av en samfällighetsväg genom fastigheten H 15:1 tjänstgjorde BB som förrättningslantmätare. Ansökan hade gjorts av ägarna till fastigheterna H 2:5 och G 3:1. Redan före förrättningen fanns en uppgift om att sökandena med myndighetens goda minne kunde sätta i gång anläggningsarbetet. CC, ägaren till H 15:1, meddelade hinder mot förrättningen, men det ledde inte till att den avbröts. Vid förrättningen gav BB ingen redogörelse för ansökningen och presenterade inte tillräcklig utredning. CC hade inte heller fått tillfälle före den 1 juni 2004 att yttra sig och förebära utredning i ärendet. Vid förrättningen medgav BB omgående igångsättning av anläggningsarbetena men tog tillbaka medgivandet efter protester från AA, som företrädde CC. Förrättningen registrerades innan den hade vunnit laga kraft. CC överklagade förrättningen till fastighetsdomstolen i Kalmar. BB anlätades av sökandena DD och EE för att svara på överklagandet av hans eget beslut till fastighetsdomstolen. Förfarandet strider mot 4 kap. 13 § fastighetsbildningslagen och mot 12 kap. rättegångsbalken. DD skrev ordagrant av BB:s svar på dator. EE bifogade BB:s handtext till fastighetsdomstolen.

Till anmälan fogades bl.a. kopia av en odaterad skrivelse från FF och EE rubricerad Fortsatt yttrande över CC:s överklagande. I skrivelsen uppger de bl.a. att de har ”anlitat lantmätare BB till alla dessa kommentarer som svar på GG:s besvärsskrivelse. Vi instämmer fullt och fast med de svaren han har skrivit på samtliga papper”. Vidare bifogades bl.a. en skrivelse den 14 oktober 2004 undertecknad av DD, ställd till fastighetsdomstolen i Kalmar län, rubricerad Kommentarer till överklagandet från CC samt en kopia av en handskriven text.

Utredning

Lantmäterimyndigheten i Kalmar län anmodades att göra en utredning och yttra sig över vad som hade sagts i anmälan om BB:s uppdrag åt DD och EE och FF. I sitt remissyttrande den 27 december 2005, som var undertecknat av överlantmätaren HH, hänvisade lantmäterimyndigheten till en bifogad redogörelse av BB. Myndigheten yttrade bl.a. att det som AA hade angett, vad gällde BB:s hjälp till sökanden med att skriva svar till fastighetsdomstolen, var riktigt. Lantmäterimyndigheten yttrade vidare i denna del:

Lantmäterimyndigheten finner [att] hjälpen till sökanden gått längre än vad förvaltningslagens regler om myndigheternas serviceskyldighet stadgar. I detta avseende har BB handlat om än med bästa välvilja så ändock olämpligt.

BB:s redogörelse, daterad den 13 december 2005, hade beträffande den av JO remitterade frågan följande innehåll.

Sedan förrättningen avslutats och besvär inkommit, sökte EE (som företräder dödsboet och 2:5) mig sedan han kommunicerats besvärsskrivelsen. Som han uttryckte det kunde han inget om de i besvären åberopade paragraferna och behövde hjälp att bemöta besvärsskrivelsen. Jag svarade honom att det inte var min uppgift som förrättningslantmätare, utan att han skulle kontakta någon jurist för detta. Då EE ändå ville ha vissa förklaringar av de åberopade paragraferna, för att ingen annan än jag kände till ärendet, ”föll jag till föga” och lovade skicka honom mina kommentarer till besvärsskrivelsen. Även om nu detta skedde två till tre månader efter förrättningsbeslutet, är jag klar över att jag lämpligen skulle ha avstått också från att skriva dessa ”kommentarer”.

Lantmäterimyndigheten gav också in kopia av förrättningsprotokollet i det aktuella ärendet.

AA kommenterade remissvaret.

I ett beslut den 20 november 2006 anförde *JO Berggren* följande.

Bedömning

JO kan inte ändra eller upphäva myndigheters beslut. Granskningen är inte heller avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning. JO brukar således inte ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Jag har mot denna bakgrund inte närmare granskat innehållet i lantmäterimyndighetens beslut i ärendet.

Enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223) skall varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

Serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen innebär att hjälp skall lämnas i lämplig utsträckning med hänsyn till bl.a. frågans art. I förarbetena till bestämmelsen uttalas följande (prop. 1985/86:80 s. 20 f. och s. 60).

I ärenden där det finns flera enskilda parter med motstridiga intressen kan det vidare skada tilltron till myndighetens opartiskhet, om myndigheten lämnar ena parten

hjälp och detta är till nackdel för motparten. Också med tanke på dessa fall behöver serviceskyldigheten vara begränsad.

Mot en sådan ordning som jag nu har skisserat kan givetvis invändas att den enskilde blir i viss mån beroende av myndigheternas uppfattning om vad som är lämpligt. Man bör emellertid observera att de regler i ämnet som jag föreslår inte kommer att kunna tillämpas godtyckligt. Här som annars gäller grundlagens krav att myndigheterna måste iakta saklighet och opartiskhet och beakta allas likhet inför lagen (1 kap. 9 § regeringsformen).

I förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet föreskrivs i 18 § 3 att lantmäterimyndigheten i länet är skyldig att ge råd och stöd inom verksamhetsområdet. Det får antas att bestämmelsen, som har tillkommit efter förvaltningslagen, avsetts tillföra regleringen något utöver vad som följer av denna (jfr Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2003, s. 62), vilket skulle kunna innebära att avsikten är att service skall lämnas i större utsträckning än vad en lantmätare är skyldig att göra enligt förvaltningslagen. De slutsatser som har kommit till uttryck i det nyss återgivna förarbetsuttalandet bör dock enligt min mening beaktas också i ett sådant fall.

Tilltron till myndighetens opartiskhet kan således kräva att hjälp inte lämnas till den enskilde. Detta är särskilt viktigt att beakta när någon vänder sig till en myndighet i frågor som kan antas vara omstridda och eventuellt komma att prövas i rättegång (jfr JO 1996/97 s. 402 och JO 2000/01 s. 490 samt JO:s beslut den 4 augusti 2004, dnr 1290-2001).

I detta fall har BB bekräftat att han hjälpte en av parterna i det överklagade förrättningsärendet att bemöta besvärsskrivelsen i målet vid fastighetsdomstolen genom att skicka honom sina kommentarer till besvärsskrivelsen. Hjälpen lämnades efter det att myndigheten hade meddelat beslut i ärendet. Såvitt framkommit har BB inte uppträtt som ombud eller rättegångsbiträde i målet i fastighetsdomstolen. Hans handlande får i stället bedömas mot bakgrund av serviceskyldigheten och kravet på opartiskhet.

I fråga om tillämpningen av serviceskyldigheten enligt 4 § FL efter det att ett ärende har avslutats för myndighetens del anförde ställföreträdande JO Leif Ekberg i det nyssnämnda beslutet JO 2000/01 s. 490 bl.a. följande.

Ett annat exempel kan vara att myndigheten till massmedier, en part eller annan kommenterar sitt beslut. Något rättsligt hinder för detta föreligger inte låt vara att det i vissa fall – varom här inte är fråga – finns inskränkningar i detta avseende i sekretesslagen (1980:100). Ett sådant uttalande kan ta sikte på att förklara de ställningstaganden som gjorts i beslutet och vad som har varit avgörande vid bestämmande av utgången. Det kan också röra sig om frågor som har med verkställighet av beslutet att göra. Det är inte uteslutet att myndigheten också i situationer där fråga uppkommit om innebörden av myndighetens beslut kan bidra med någon form av förklaring av beslutet som kan förhindra en feltolkning av detsamma eller ett överklagande i onödan till nästa instans. Här måste dock myndigheten iakta stor försiktighet så att den inte i efterhand gör en saklig omprövning av sitt eget beslut eller skadar tilltron till sin egen opartiskhet.

Jag har ingen annan uppfattning än den som Leif Ekberg har gett uttryck för.

De av BB handskrivna kommentarerna kan inte uppfattas som en förklaring av det egna beslutet. Det framgår över huvud taget inte att det är BB som står för kommentarerna. Kommentarna har skrivits i "vi-form", som om de hade varit författade av parten själv, och utgörs i stora delar av en argumentation till bestridande av det överklagande som AA:s huvudman har gjort. Kommentarna har av sökandena i princip i oförändrat skick lämnats in till fastighetsdomstolen som ett svar på överklagandet.

Tillämpningen av serviceskyldigheten är som framgått en avvägningsfråga. I princip uttalar sig JO inte i bedömningsfrågor. Enligt min mening har emellertid BB:s hjälp lämnats i en utsträckning som klart går utöver vad som kan anses lämpligt. Att en förrättningslantmätare bistår en part i dennes talan i målet vid överinstansen kan också vara olämpligt med hänsyn till att lantmätarens befattning med saken ännu inte har avslutats; förrättningen kan komma att återförvisas till den egna myndigheten (16 kap. 12 § fastighetsbildningslagen [1970:988], FBL), fastighetsdomstolen kan komma att kalla lantmätaren till huvudförhandlingen för att lämna upplysningar (16 kap. 5 § FBL). Vidare gäller bl.a. att lantmäterimyndigheten efter att fastighetsdomstolens beslut eller utslag har vunnit laga kraft enligt 16 kap. 15 § FBL har att ombesörja registrering. I dessa fall är det naturligtvis av betydelse att lantmätarens opartiskhet inte kan ifrågasättas. Med det nu sagda instämmer jag i den kritik som överlantmätaren har gett uttryck för.

Vad AA i övrigt har framfört föranleder ingen åtgärd från min sida.

Ärendet avslutas.